

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usuru prin assemnatunile postei statului, adrese de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 36.

Sibiu, 5/17 Maiu 1879.

Anulu II.

Limb'a bisericésca, cá cestiune eminentu nationale.

Intre pucinele puncte luminóse din istori'a mai preste totu tragică a natiunei nóstre se vede unulu, pentru care ne fericescu tóte popórale civilisate, éra acela e, cá limb'a sacra a bisericeii este intielésa binisioru chiaru și de multimea ce nu a invetiatu nici-odata carte; ea este identica cu limb'a nóstra nationale.

Cá se scia si neromanii, ce intielegemu noi prin limb'a sacra, premittemu aci din capulu locului, cá sub acésta nu intielegemu numai, cá de ex. la protestanti, limb'a din vechiulu si noulu testamentu, ci neasemenatu mai multu. În biserica resaríténa de ambele confessiuni din cartile scrise în limb'a sacra se póte compune o mica biblioteca. Incependu dela Orologiu (Breviarium, slav. Ceasoslovu) până la miculu Catavasieriu din man'a cantaretiului si până la cartea dogmeloru si la a canóneloru (dreptulu canonicu), tóte sunt limb'a sacra, si noi pe tóte le avem traduse si introduse de seculi în bisericele si scólele nostre, în viati'a nóstra religiósă si nationale.

Strabunii nostrii intru intieleptiunea si devotamentulu loru pentru existenti'a si conservarea nóstra, în midiulocu lupteloru cumplite, între care au trecutu ei din acésta vale a lacrimeloru, dupace au scuturatu limb'a slavica de pre cerbicea loru, ne lasara relative la limb'a sacra doue invetiaturi salutarie si sublime: 1) Ca si acestei limbi se i se deschida cale cátra progressu în mesur'a în care va fi inaintandu limb'a nóstra nationale în tóte celelalte ramuri ale vietiei omenesci; cá inse 2) reformele ce s'aru introduce în limb'a bisericésca, nu cumva se fia arbitrarie, nu introduse de persóne singuraticé, prin care s'aru potea periclita, nu numai dogmele religiunei, credinti'a, ci chiaru si moral'a christiana, fóra care nu este si nu póte fi viatia demna de omu, si fóra care orice statu ajunge mai curendu sau mai tardiu, la sórtea Turciei moderne, sau si mai reu.

Limb'a nóstra bisericésca de astadi se stabili mai pe urma în secolulu trecut. Dara sunt acuma 50 de ani, de candu prea fericitulu Veniaminu Costache, fostulu mitropolitu alu Moldovei, până în anulu 1842 se ocupase cu ide'a unei traduceri noue a cartiloru bisericesci. Elu insusi se incercase a traduce pe unele, mai pe urma isi concentrá tóta

grij'a, cá se védia tradusa si tiparita cartea de canóne Pidalion.

Sunt 45 de ani, de candu la Blasiu se faci incercarea de a se traduce din nou deocamdata numai psaltirea si a se tipari cu litere latine. Sciutu este, cá nici intr'o psaltire din cele vechi traductiunea din jidovesce nu este exacta, éra pe alocurea chiaru falsificata.

De atunci s'au facutu, precum arataseramu cu alta ocaziune, mai multe incercari de a se traduce din nou cartile sacre, până candu estimpu s. sinodu alu bisericeii autocephale romane esi cu decisiunea sa de a se traduce din nou tóte cartile sacre incependu dela Biblia până la cea mai mica carte de rogatiune. Clerurile si poporulu astépta cu doru cá se védia câtu mai curendu realizata acea decisiune datatória de viatia. Problem'a este, pre câtu de grea si delicata, tocma pe atáta si sublime. Ea este grea, cá-ci la deslegarea ei se ceru barbati din cei mai eruditi, cunoscatori de limbile orientali si de câteva moderne, carii au aprofundatu totu-odata misteriele celor doue limbi antice, sacre, ebraic'a si elin'a, ageri exegeti si buni istorici.

Asia dara aci ne aflamu în faci'a unui evenimentu religiosu si totuodata nationale, din cele mai mari în vietia nóstra de aprópe 1800 de ani, în aceste tieri.

Ce vi se pare inse, cá de câteva ani o fractiune minima, nisce ómeni corciti si degenerati din regiuni ungurene, locuite amestecatu de ruteni, romani si magiari, au cutediatu a se apucá se traduca scripturile si cartile nóstre rituali, nu în limb'a romanésca, ci în cea magiara. Nici nu pentru usulu poporulu magiaru, carele nu are nici-o trebuintia de acelea traductiuni, ci pentru usulu poporulu romanescu si alu celorlalte popóra de ritulu orientale. Acésta fapta rebella si anarchica pe terenulu bisericescu a fostu denuntiata de mai multe ori prin press'a periodica, nu numai în dilele nóstre, ci si înainte cu 10 si chiaru cu 35 de ani.

Cine a tradusu acelea carti? Cum sunt traduse? Cu a cui auctoritate si binecuvéntare eclesiastica au petrúnsu ele în câteva biserici rutene si romanesci din Ungari'a? Nu noi, ci natiunea intréga astépta respunsu curatu si respicatu la întrebările acestea.

În 21 Decembre 1878 Mihailu Radu si complicitii dau sub Nr. 176 petitiune cátra comunitatea

bisericésca gr.-catholica din Satmaru, prin care pretindu, cá atátu în biserica, câtu si la ingropatiuni romanesci si rutenesci gr.-cath. se se introduca si limb'a magiara, din cauza cá romanii si rutenii nu si-aru mai intielege limb'a loru materna. Adunarea luá petitiunea în desbatere si la propunerea lui Vas. Ovári decise, cá se se introduca limb'a magiara în biserici si la ingropatiuni. Motive: Dreptulu canonicu gr.-catholicu nu opresce folosirea limbiloru pe care le intielegu poporenii; membrii comunitatii bisericesci romano-rutene din Satmaru cunoscu si limb'a magiara; se cere cá si cei de alte confessiuni se intieléga servitiulu ddiescu de ritulu orientale. Dupa aceste sofisme miserabili comunitatea mai decise cá din gratia, se trimita la episcopia cincii deputati, prin carii se'i descopere vointi'a sa. Din 37 membrii adunati, 32 au cutediatu a votá pentru aceste secaturi în numele întregéi comunitati, 1 membru avú curagiulu a respinge propunerile, éra 4 insi se abtinura dela votu.

Dupa aceste se alesera cei 5 membrii ai deputatiunei. Datu în Satmaru 22 Dec. 1878.

Pe temeulu decisiunei luate, deputatii compusera unu memorialu cátra consistoriu, în care marturisescu indata la inceputu cu adeverata naivitate de ómeni prosti, cá membrii acelei comune au traitu totudeauna în ura si certe, cá inse acum odata s'au invoitu la unu scopu: cá se bage limb'a magiara în biserica loru. Bine se fia sciutu: deputatiunea nu merge la episcopia cá se céra vreo permissiune, nicidecum, ci cá si cum jupanii curatori aru stá în acelasu rangu si aru avea aceeasi jurisdictiune cá si episcopulu si consistoriulu, ei numai comunica decisiunea loru.

Ba totusi: deputatii ceru dela episcopu, cá se dea porunca persóneloru bisericesci în sensulu decisiunei luate de comun'a loru, adeca episcopulu si consistoriulu se se degrade la starea de executoru alu vointiei catoruva negitati. Memorialulu loru pórtá dat'a din 26 Ianuariu 1879. Vede ori-cine, cá tóte aceste intrige érá preparate de timpuriu prin o mana lunga, de înainte cu 15 si 20 de ani, în care timpu ordinariatulu si consistoriulu respectivu au avutu cele mai mari neplaceri cu ómeni de aceia perduti, éra parochii loru au suferitu torturi sufletesci, de care prea pucini ómeni potu avé idea.

Avemu se punemu umeru la umeru, pentru cá

Foisiór'a „Observatoriului“.

Victimele gubernului pasialeloru.

Naratiune istorica de: C. Bolanden.

Trad. de: J. Marchesiu.

In primaver'a anului 1875, în provinciile Bosni'a si Hertiegovin'a tóte spiritele erau ocupate de o nespusa iritatiune. Poporulu incepuse a se desteptá din letargia si a'si cunósce starea sa miserabila. Tirani'a turciloru deveni asia de neomenósă, în catu poporulu erupse cu furia nespusa. Flacar'a resbelului civile de la inceputu se incinse numai pe unu teritoriu anumitu alu Hertiegovinei. Bosni'a deocamdata remase liniscita. În Serajevo, capital'a Bosniei în dilele acelea inaintea unui edificiu publicu apparú unu individuu streinu, inbracatu în vestiminte elegante, de o talia svelta si cu o cautatura inteligenta. Elu privia cu atentiune pe poporulu ce undulá pe strade. De odata, pe neasteptate i se presenta cu unu pachetu unu individuu, acarui fisionomia în urm'a arstiei sórelui érá cam bruneta. Individulu acesta se adresa privitoriului cu urmatórele cuvinte în limb'a franceza.

— Buna diu'a dle Piccolo!

— Buna diu'a dle Osterman! Imi facusi o surprindere placuta, de óre ce eu te credeamu în Paris, respunde surprinsu strainulu.

— Am parassitu Parisulu, replica Osterman, cu scopu de a cercetá Bosni'a în interesulu artei ce o profesedi. Am de cugetu a studiá frumseti'a naturei aci, cá-ci voi se facu o colectiune de tablouri, schitiandu unele positiuni pitoresci din acésta provincia romantica.

— Asia dar' ai de cugetu a petrece mai multu timpu aci, reflecta Piccolo.

Acésta depinde dela inpregiurari.

— Ce bucuria pentru mine, replica Piccolo, me

bucuru de acésta revedere, pentru ca sunt convinsu, ca în societatea dtale voiú gustá multa placere, de orece conversatiunea dtale placuta si amusanta din Paris nu o potu uitá. Iti vei mai aduce aminte cate momente dulci am petrecutu în Paris în galeri'a de tablouri, esplicandu-mi sublim'a arta a picturei.

Me simtiu veselu prin cele ce-mi spui, respunde artistulu modestu.

— Nu esageredi! me bucuru de intalnirea acésta. Unde esti incuarteratu?

— Deocamdata în ospetaria si din caus'a acésta si portu pachetulu acésta cu mine, de órece nu am nici o incredere în ospetarii turcesci.

— Permite-mi se vediu tablourile dtale?

Artistulu desfacú pachetulu. — Piccolo privi cu interesu desemnurile fine si frumóse.

— Ah catu e de sublimu — esclama Piccolo — intr'adeveru dta esti unu geniu, acésta se póte observá si din lucrările dtale: te rogu deci se bine-voiesci a te mutá cu locuinti'a la mine, iti voiú pune la dispositiune apartamentulu celu mai acomodatuu, unde nu te va conturbá nimenea, deci cugetu cá nu vei refúsá invitarea mea.

— Iti multiamescu pentru bunavointi'a manifestata, inse o primescu numai cu acea conditiune, déca pentru apartamentulu respectivu voiú plati eu.

— Fia, pentru ca vediu, ca d-ta esti ambitiosu.

Sgomotulu din apropiere intrerupse conversatiunea amiciloru nostrii. Se apropiá o grupa inoposanta de ómeni. Inainte mergeau doui soldati inarmati, cu priviri selbatice. Intre acesti doui soldati mergea unu barbatu, la parere fórté obositu. Tali'a lui inalta érá invelita cu o mant'a lunga si négra, ce érá acoperita de prafu. — Genunchii i tremurau de slabitiunea ce-lu coprinsese. Din tóte poterile sale se incercá se pasiesca mai iute, fiindu ca soldatii erau fórté necrutatori facia de dinsulu, impingéndulu de spate intr'unu modu fórté brutalu. Glót'a lu-urmá; mai pe tóte buzele se ivi unu risu sarcasticu, din care se potea deduce, ca tractarea acésta brutala le facea placere. — Glót'a ajunse în apro-

piarea amiciloru nostrii, o muiere din glóta dete nefericitulu o póma spre a se recori, inse póma acésta indata i fu luata cu forti'a de unu soldatu.*)

— Retrageti-ve, cáni de chrestini! racni unu altu soldatu — privindu la o céta de crestini cari compuneau escort'a — de va si perí acesta, nu va fi nici unu pecatu. Victim'a brutalitatii neomenóse érá dejá asia de obosita, în catu nu potú se-si continue calea, ci cu lacrimi în ochi dise:

— Ve rogu se-mi permiteti pucinu repaosu, cá-ci nu mai potu merge. Soldatii, între injuraturile cele mai infiorátore fura constrinsi a pausá pucinu.

Osterman privindu scen'a barbara deveni fórté iritatu si se apropia de glóta, cá se se informedi despre caus'a acestei maltratari, si observandu pe unu turcu în apropierea sa, i adresa urmatórele cuvinte:

— Omulu acesta va fi de siguru vreunu criminalistu assassinu séu altu-ceva. — Turculu, carui'a i erau adresate aceste cuvinte, isi indrepta privirea asupra lui, fara a-i respunde ceva. — Osterman inse aflá unu midilocu fórté bunu spre a i deschide gur'a. — La privirea unei monete de argintu turculu deveni mai binevoitoriu.

— Cine e acesta pe care-lu escortéda? — întreba érași Osterman.

— Unu omu fórté periculosu, care se opune mandatelor pasiei — unu preotu — replica turculu.

— Unu preotu? dar ce a facutu?

— A desconsideratu ordinatiunile pasiei — reflecta turculu. — A predicatu, a servitu miss'a, a marturissitu, a cercetatu pe cei morbosi, de si acestea sunt oprite strictu prin legile nóstre.

— Asia, asia! acentuá Osterman, suprimandu'si

*) De altcum barbari'a gubernului pasiaseloru luase dimensiuni asia de mari, în catu în anulu 1876 atacá si bisericele chrestiniloru, jefuindu în frunte cu pasi'a Nachit, si uciudu pe toti cari isi aflasera refugiu acolo — („Polit. Corespondenz“ 1876, Februariu.)

se ne conservamă limb'a bisericăscă, se o tînem susu și tare la înaltimea vocatiunei sublime, date ei de însuși Dumnedieu.

Revista politica.

Sibiu, 16 Maiu st. n. 1879.

Consumatum est! Proiectulu de magiarisare a fostu primitu și în cas'a magnatiloru din B.-Pest'a fara nici o modificare, asia precum ilu adoptase camer'a deputatiloru. Nu mai lipseste acum, decatu sanctiunea monarchului, pentru că acelu proiectu de lege se fia promulgatu și se între în vigóre de lege. Cei patru prelati ai bisericei nòstre nationale: Vancea, Miron, Metianu și Mihali, cari s'au dusu la B.-Pest'a pentru că se usedie de loculu și votulu ce le compete loru în cas'a magnatiloru, si-au implintu datori'a și au combatutu cu argumente tari acelu fatalu proiectu de lege, fara inse se fi ajunsu la vreunu resultatu realu, adeca se induplece pe cas'a magnatiloru se tréca la ordinea dilei preste elu.

Atatu din cele petrecute în camer'a deputatiloru, catu și în aceea a magnatiloru cu ocasiunea desbaterei asupra proiectului de magiarisare, natiunea romana în genere, ér' prelatii și deputatii romani în specie s'au potutu convinge odata mai multu, ca dela actualulu sistem de gubernare, care domnește în Ungari'a și Transilvani'a, nu se pòte asteptá la nimicu bunu. Fia cererile ei ori catu de juste, fia pretensiunile ei ori catu de legitime, natiunea romana este ignorata, desmostenita și proscrisa în propria sa patrie.

Luandu în seriòsa considerare cele ce s'au petrecutu dela 1872 încòce și cu deosebire purtarea unguriloru fatia cu noi în tempulu din urma întrebam: Déca mai potú fi între noi ómeni atatu de creduli și de naivi, cari se créda, ca prin aceea ca natiunea romana va capitulá fara conditiune si-si va tramite vre-o cativa deputati romani din Transilvani'a în diet'a din B.-Pest'a, isi va ameliorá catusi de pucinu situatiunea ce i s'au creatu? Déca vocea natiunei ce s'au manifestatu prin graiulu prelatiloru dusi la Vien'a a fostu ascultata dar' n'au fostu apretiatu, déca în parlamentulu unguerescu s'au decretatu mórtea natiunei romane, mai potemu noi óre asteptá cá se ni se faca dreptate?

Insistam a sustienea și repetam si cu acésta ocasiune ca: de órece blestemulu faptei rele este cá ea se nasca fapte și mai rele, noi romani și inpreuna cu noi și celelalte nationalitati nedreptatite, n'au ce mai asteptá dela parlamentulu unguerescu, ci retragendu-se și intarindu-se în positiunile loru defensive se astepte momentulu propice, în care actiunea loru pe terenulu politicu va fi o necesitate imperativa, simtita de monarchi'a intréga, asia precum se simte astadi cá o necesitate imperativa intrarea în actiune a boemiloru, cari au statu în defensiva și s'au retrasu pe terenulu passivitatii în decursu de 17 ani.

Pana atunci se urmam exemplulu boemiloru

iritatiunea, dar nu aveti vre-o trasura, cá se transportati pe acestu nefericitu la loculu destinatu?

— Vreau a fi sinceru — respunde turculu — preotulu acesta se escortédia déjà de patru zile pe josu conformu ordinului pasiei Mustafa, care ne-a interdísu a transportá cu trasur'a pe unu individuu petatu de asiá crime teribile.

Osterman, dupa aceste deslusiri, se departa și apropiandu-se de Piccolo i dise:

— Asia barbaria inca n'am vediutu, asia dara déca cutare preotu, conformu chiamarei sale servesce miss'a, marturisesce, predica cuventulu lui Ddieu, și consolédia pe moribundu comite crima. — Intr'adeveru, o astfelu de procedura numai în Turci'a se pòte observá, cá-ci aici nu exista ide'a de civilizatiune, — fic'a libertatii.

— Chrestinii din Turci'a nu se bucura de libertate religiòsa, și d-ta simtiesci, cá unu artistu — respunde Piccolo.

— Asia simtiescu, cá omu — replica Osterman.

— Liniscescete amice — dise Piccolo — acésta scena seriòsa iti ofere buna ocasiune pentru a studi'a referintiele de cultura din Turci'a, și scotiendu-si orologiulu din pusunariu ilu privi și continua:

— Astépta pucinu si-ti voiu oferi unu altu spectacolu placutu. — Dupa vorbele acestea incepù a se preumblá cu artistulu.

— Pardonéza-me dle Piccolo — intrerupse artistulu tacerea, déca 'mi iau libertate a te întreba: pentru ce petreci pe aci?

— La întrebarea acésta nu-ti pociu respunde acum cu sinceritate replica Piccolo. — În anii trecuti am petrecutu în Paris în calitate de membru la ambasad'a russésca. — Ce facu astadi aci, este o întrebare, care nu voiescu a o resolví, de orece se tiene de diplomatie si din diplomatie este eschisa sinceritatea. — Atat'a 'ti spunu, ca am o missiune diplomatica aici.

— E cu nepotintia dise Osterman, ca-ci dta nu poti fi politicu dupa cum 'ti cunoscú eu insurile nobile si umane.

(Va urmá).

și alu italianiloru, cari aflandu-se în situatiuni analòge cu a nòstra si-au concentratu poterile, si-au disciplinatu poporulu, si-au adunatu capitalu intelectualu, și materialu și s'au preparatu în modu pacificu pentru marea actiune a emanciparei loru politice.

Sessiunea parlamentului austriacu din Vien'a va fi inchisa maine în 17 l. c. prin unu mesagiu de tron, în care precum se dice, va avea locu și unu alineatu relative la negociatiunile de inpacare cu boemii, care s'au initiatu subt auspiciile ministrului de interne comite Taaffe. Pentru inlesnirea negociatiuniloru de inpacare s'au decisu din ambele parti, adeca din aceea a boemiloru și a nemtiloru, cá se se esmita cate o comisiune de cate cincii membrii, cari se pactedia asupra punctelou de inpacare.

Ovatiunea ce s'a adusu în 13 l. c. fostulu ministru austriacu Anton cav. de Schmerling, actualelu presiedinte alu inaltei curti de cassatiune din Vien'a, cu ocasiunea serbarei iubileului seu de 50 ani, petrecuti în serviciulu statului, au facutu o mare sensatiune în cercurile politice și cu deosebire în cele din Ungari'a,

Este lucru prea firescu, cá serbatorirea unui barbatu de statu precum este Schmerling, care a fostu și care mai este inca reprezentantulu ideei unitatii monarchiei austriace și a unui mare parlamentu centralu în Vien'a, se nu le convina unguriloru, totu asia de pucinu cá si inpacarea nemtiloru cu boemii.

Sunt inse, precum se vede în monarchi'a austriaca factori și curente politice, pe care unguirii nu le au potutu și nici nu le voru potea subjugá séu paralisá. În curendu speram a potea reveni și noi a espune mai pe largu activitatea lui Schmerling cá barbatu de statu austriacu, precum și consecintiele unei inpacari definitive între boemi și unguerii.

Tecstulu autenticu alu conventiunei austro-ungaro-turcesci, relative la Bosni'a, Hertiegovin'a și la pasialiculu Novi-Bazar a fostu publicatu în Constantinopole în diariulu „La Turquie“. Acea conventiune consta din 10 articole și unu adnecsu. Vom publicá și noi intr'unulu din numerile viitóre tecstulu acelei conventiuni, pe care cetindu'lu cineva nu se pòte mirá în de ajunsu, cum de au trebuitu se tréca atata tempu pana la incheierea ei.

În vecin'a Romani'a intréga atentiune este absorbita de lupt'a electorala pentru Constituanta. Pana în momentele candu scriemu acestea, inca n'amu primitu nici o scire despre resultatulu alegeriloru facute, dar' nu ne indouim, ca maiortatea deputatiloru alesii va fi national-liberala si destulu de patriotica, pentru cá în viitóra Constituanta se deslege cu prudentia și tactu grav'a cestiune a jidaniloru. Avemu cele mai bune sperantie, ca Romani'a subt conducerea actualelu cabinetu va trece cu bine și preste acésta critica situatiune, ce i s'a creatu prin tractatulu dela Berlinu și prin aliantia israelita.

Dela diet'a Ungariei.

Din desbaterile asupra inpunerei fortiate a limbei magiare.

(Urmare.)

Dupa referentele Baross a vorbitu Aug. Trefort, ministrulu de culte și instructiune publica, inse numai pe scurtu, din cauza precum dise densulu, ca comisiunea respectiva și referentele ei ar fi motivatu de ajunsu necesitatea inpunerei limbei magiare în tóte scólele din tíera de tóte categoriile; de aceea lui i lipseste numai, cá se recomande dietei adoptarea acestui proiectu de lege.

Ministrului urmá deputatulu A. Zay (sasu din Transilvani'a), carele într'unu discursu de o óra și jumetate combatù proiectulu de lege și tóte tendentiele auctoriloru lui în termini atatu de tari și sarcastici, în catu adversarii strigara de repetiteori: la ordine! Presiedinte inse nu iau luat cuventulu. Niciodata vre-o dieta nu'si audise din gura sasésca mustrari asia de aspre și intemeiate, precum au fostu cele pronuntiate de Adolf Zay. Elu adeca vediendu placerea generala cu care fù intimpinatu proiectulu de lege de catra imens'a maiortate a dietei, observá în modu satiricu, ca acea siedintia dietala lui i se pare mai multu cá o serbatóre nationala a nationalitatii magiare, ca inse elu tocmai din acésta cauza se simte cu totul streinu în aceea dieta a Ungariei. La protestarile și strigatele ce urmara, Zay provoca pe adversari, se nu i intortóce cuvintele, pentru ca si elu este unulu din cetatienii cei mai leali ai statului, de si sasu, dar' nu schimba patriotismulu seu cu niminea; cu tóte acestea elu se simte aici

cu totul streinu, pentru ca nu întielege cum pòte se créda natiunea magiara, ca o lege cá acésta i-ar asigurá esistentia; se simte streinu cu atatu mai virtosu, pentru ca i se pare cá si cum rass'a magiara ar marturisi prin acésta, ca ea nu este capabila de a-si asigurá viitoriulu singuru numai prin propria ei potere, și ca simte necesitatea de a sbea în sine poterea de viatia a compatriotiloru de alta nationalitate (kénytelen volna a másajkuak életelemit magába szivni.)

În 13 Martie candu ne veni scirea sfasietóre despre perirea Szeghedinului, s'au intristatu și cetatienii sasi intocma cá si magiarii. În aceeași di inse acestu proiectu de lege depusu pe mész'a dietei, d-vóstra d-loru conformu caracterului d-vóstra nationalu, uitarati la momentu durerea pentru Szeghedinu și ati manifestatu o bucuria nemarginita. Astadi candu noi petrunsi de durere, cá-ci în acestu proiectu de lege vedemu o pedeca cumplita în progresulu nostru pe calea culturei, voindu noi a ne apará cu tóta lealitatea, suntemu infruntati aspru de catra d-vóstra. Amu ajunsu departe în parlamentulu Ungariei, în catu nici chiar cuvinte de apearare nu ne mai sunt permise.

Asia este, mie mi se pare ca d-vóstra aveti astadi o serbatóre familiara. V'ati unitu partidele cele mai disparate și v'ati inpacatu pentru scopulu pe care vi l'ati propusu. Cu tóte acestea eu am curagiulu se ve spunu, ca în acésta maiortate gigantica a d-vóstra lipseste homogeneitatea. Altele sunt motivele gubernului și altele ale comisiunei. Gubernulu se încérca celu pucinu a'si inbracă motivele sale în costumulu europénu, cá se nu i se pòta dice, ca face sila nationalitatiloru. Comisiunea din contra nu se genésa întru nimicu de opiniunea Europei, isi bate jocu de nationalitati dicédu: ca acésta lege va fi de celu mai mare folosu pentru densenle. Gubernulu ceruse dela dascalii numai se cunósca limb'a magiara dupa gramatica, se o scia propune cá ori ce altu obiectu; comisiunea din contra pretinde cá ei se invetie limb'a magiara asia, în catu se o vorbésca și scrie perfectu. Mai multu, reprezentantulu ministeriulu declarase, ca elu respinge conditiunea pusa de comisiune, cá limb'a magiara se devina studiu obligatu pentru tóte scólele primarie.

Dar' nici chiaru membrii comisiunei n'au fostu invoiti între sine. Toti erau magiari, alesi în adinsu din o singura nationalitate, pentru ca némtiulu Grünwald și slavaculu Baross întrecu pe magiari în siovinismulu loru. Cu tóte acestea doui membrii dintre cei mai eminenti, adeca Csengeri și Irányi, au declarat rotundu, ca déca ar fi dupa ei, acelu proiectu de lege ar trebui se ia o forma cu multu mai blanda. Insusi Bela Grünwald și comitele Aurel Dessewffy au marturissitu în fine, ca ei nu vedu necesitatea și nici folosulu acestui proiectu de lege, ci tocmai din contra, ilu considera de stricatosu, neoportunu și pericolosu.

Déca nu este homogenitate în gubernu și comisiune se cercetam din ce elemente este compusa compact'a maiortate de astadi, adeca formata de ocasiune. Membrii dietei, cari voru votá pentru acestu proiectu se potú inparti în 5 clase. Class'a prima se compune din acei deputati, cari mai nici nu cetescu vre unu proiectu de lege și nici pe celu de fatia; audira inse dela altii, ca e vorb'a despre propagarea limbei magiare și de aceea o voru votá. Imperati'a ceruriloru este a loru. În a dou'a classa sunt aceia cari votédia la comanda. În a trei'a classa intra deputatii, cari au studiatu proiectulu, cunoscú tendintia și consecintiele lui; ei vedu ca acela este spre reulu nemagiariloru și li se pare, ca folosulu magiariloru va fi asia de mare, în catu nu merita se'si faca scrupolu din asuprirea nationalitatiloru. În a patr'a classa numeram pe aceia, cari sunt pe deplinu convinsi, ca acestu proiectu de lege nu va ajutá magiariloru nemicu, va inpedecá cultur'a generala și va periclitá chiar' statulu unguerescu; ei inse totu ilu voru votá cá fórté necesaru, din cauza ca fiindu ei tizaisti și vediendu ca ministeriulu actuale din caus'a noului dualismu și a politicei bosniace si-au perdutu mai virtosu la nationalitatea magiara tóta poporaritatea și s'au facutu de ura cu ea se légana în sperantia, ca prin acésta lege isi va recastigá prestigiulu de mai 'nainte. Asia dara domnii din opostiune, cari lupta pentru acésta lege voru obligá pe d-lu Tisza la cea mai mare multumita, pentru cá preste pucinu se ajunga a reformá și scólele din Novi-Bazar. Vedeti bine, ca acesta este unu cinismu politicu. A cincea classa, cea mai numeriòsa și mai de auctoritate în acésta casa, are intentiunile cele mai bine-voitóre, judeca lucrurile cá adevérati barbati de statu, le lipseste inse

una: curagiulu. Ei vedu bine, ca proiectulu este nedreptu, destructiv si periculosu, dar' se temu foarte de asia numit'a opiniune publica revoltata si turbata, cá se nu 'i nimicsca. Acestia voru votá de frica, pentru-ca se nu 'si compromita viitorulu.

Sciu si eu bine, ca este lucrú foarte neplacutu a stá la lupta cu opiniuni publice precum este cea actuala de aici. Dar' insusi infocatul Béla Grünwald au recunoscutu in siedinti'a comisiunei din 28 Martiu ca: noi aicea in Ungari'a stamu subt nesuferit'a presiune a unei opiniuni publice maiestrite si falsificate, incordata pâna la extasu. Dar' mie nu'mi pasa nici de acésta; ér' d. Grünwald, care prin violentele sale brosiure au seménatu ventu (ura turbata contra nationalitatiloru) in cursu de mai multi ani, se mira acuma, ca secera orcane si ca nu póte scapá de spiritele pe care le au chiamatu.

Si sciti d-vóstra cine sunt acele spirite? Se nu le cautati intre fii lui Arpád. Opiniunea publica, presiunea si terorismulu acesta ce se simte astadi in tóta politic'a Ungariei si in viati'a publica a popóraloru ei, o facu renegatii, séu cum se mai numescu ei, neofitii, de aceea trebuie se ne ocupamu astadi de ei cu atátu mai virtosu, ca pâna acum acésta classa de ómeni, cari au petrunsu in arteriile statului, n'au fostu studiata mai de aprópe. Acei renegati se recrutédia dintre fiii celorlalte nationalitati ale Ungariei. Ei se lapeda de originea loru, pentru ca nu voru se ia parte la suferintiele cetatieniloru de statu de class'a a dou'a, ci se víra cu obrasnicia in sinulu natiunei magiare, care domina astadi, ér' apoi pentru cá se'si satisfaca ambitiunea, grandomani'a si egoismulu se indésa in primele linii cu aviditate si impertinentia. Acesti renegati considera patriotismulu numai cá unu mi-dulocu de specula, ilu litédia intre sine cu devotamentu de farisei. Renegatii si-au facutu de profesiune a calumniá pe toti cáti nu sunt de panur'a loru. Éra acuma me adresediú cátra d-vóstra „parintii patriei“ si ve intrebú: poteti d-vóstra suferi cá acei renegati egoisti si fara caracteru, cá câte unu strengariu de svabu din Torontalu si câte unu slavacu din Trencin se conduca destinele statului si se aiba privilegiulu de a face iute cariera? (Sensatiune si strigate: la ordine!) Poteti d-vóstra suferi, cá acei cavaleri de industria in politica, se falsifice caracterulu statului ungurescu, numai pentru cá se'si ajunga scopurile loru personale?

Eu inse ve dicu d-vóstra d-loru, ca pe cátu timpu nationalitátea magiara nu este capabila de a'si face politic'a sa prin fiii sei proprii, pe cátu timpu magia i sunt necessitati a lasá in grijea renegatiloru tóte afacerile oficiale si oficióse in functiuni publice si in pressa din cauza, ca magiariloru le lipsesce diligentia, perseverantia si tehnic'a, pâna atunci statulu Ungariei nu va infloiri; cá-ci adeca istori'a ne invétia, ca class'a renegatiloru care traiesce din spinarea tiei, numai atunci ajunge la influentia si putere, candu statulu este bolnavu. (Va urmá.)

Transilvania.

— Sibiiu. — (Dela sinodulu archidiececanu.)

(Urmare.)

In Siedinti'a VII fiindu la ordinea dilei raportulu comisiunei scolare asupra raportului anualu alu consistoriului archidiececanu cá senatu scolasticu, raportulu comisiunei deputatulu Dr. Nicolae Popu propune si sinodulu ia urmatórele concluse:

I. In partea prima punctele 1, 2, 3, 6, 8, 10 se iau spre sciintia. In cátu privece celelalte puncte, se constata urmatórele mancitati:

La p. 4 la a) conclusulu Nr. 143: 1877 se observa, ca regulamentulu pentru scólele poporale inca nu este executatu.

b) Catechisatiunea si intocmirea unui manualu de catechisatiune pentru adulti (Nr. 114, 1876 si Nr. 152, 1877) nu s'au pusu in lucrare.

In punctu 5 proiectulu pentru inspectiunea scóloru din archidiececa pâna astadi nu s'a prezentatu.

La punctulu 7 conclusulu pentru infiintarea unui institutu pentru invetiatoresce, se vede din actele alaturate ca nu s'a potutu efectua.

Astfelu sinodulu indrumá pe consistoriulu a pune in lucrare conclusele amintite.

La punctulu 9 prin care se arata, ca consistoriulu n'a potutu esoperá nimicu pentru scólele nóstre din sumele ce diet'a pe totu anulu votédia pentru instructiune publica, consistoriulu are a repeti cererea la inaltulu ministeriu de culte si instructiune publica, in acésta privintia.

II. 1) Cu privire la conspectele tabelarie statistice se constata, ca ele sunt foarte neesacte in privintia operatiuniloru numerice. Din aceste conspecte se vede, ca dela oficiulu protopresbiteriale alu Turdei nu s'au substernutu datele statistice scolare. Consistoriulu se indruma a trage la raspundere pe respectivulu protopresbiteru pentru acésta neglijentia.

2) Cu privire la institutu teologico-pedagogicu pe viitoru se se arete, intru cátu regulamentulu s'a pusu in lucrare si cu ce succesu; se se spuna cáti professori definitivi si suplenti sunt aplicati, cáti au depusu examenulu de calificatiune, cu cátu s'a sporitu bibliotec'a si cu ce opuri si alte midilóce de invetiamentu; se se arete cu ce calificatiune s'au primitu elevii in institutu, cáti sunt interni si cáti externi.

Mai departe se dispune, cá regulamentulu seminariálu se se puna in tóte punctele sale in practica si a-nume:

a) Se se interneze clericii si pedagogii cu inceputulu anului scolasticu viitoru.

b) In cancelari'a directiunei seminariále se se introduca fara amanare protocoalele prescise in §. 65 alu regulamentului.

c) Constatandu-se lips'a unui institutu de gimnastica indispensabila pentru pedagogii, elu negresitu are se se infiintiede cu anulu viitoru scolasticu.

3) Constatandu-se ca dintre gimnasiile de alta confessiune se face amintire numai de scolarii cari frecventédia gimnasiile din Sibiiu si Naseudu, in viitoru au se se prezenteze datele statistice despre numerulu scolariloru romani gr.-or. dela tóte institutelu medii de pe teritoriulu archidiecesei, precum si unu conspectu despre catechetii dela acele institute.

4) La numerarea scolariloru romani greco-orientali dela tóte institutelu medii si primarie din archidiececa se se ia de basa percentualitatea dupa protopresbiterate, dupa etate, dupa seksu, de asemenea se se faca pe bas'a percentuala si comparatiunea cu anulu trecut.

III. Tóte celelalte afaceri coprinse in acésta parte se iau spre sciintia, afara de proiectulu elaboratu de consistoriulu pentru infiintarea reuniuniloru invetiatoresci, asupra caruia comisiunea scolaru va raportá mai târziu.

IV. Se constata, ca raportulu prezentatu in genere nu da unu tablou exactu, din care se se póta vedé adeverat'a stare interna si externa a scóloru nóstre. Anume nu se vede din raportulu acesta, in care parti ale archidiecesei scólele nóstre stau mai bine si in care mai reu, in câte comune nu sunt scóle de locu, ce mesuri s'au luat spre a se infiintia acele, câte carti s'au introdusu, ce instructiuni si cerculare s'au esmisu pentru inbunatatirea invetiamentului, in care parti s'au visitatu scólele si cu ce rezultatu. Nu este evidentu din raportu, câte siedintie a tñnutu senatulu scolaru, câte piese au intratu, câte s'a resolutu si câte nu; in fine lipsesce list'a stipendistiloru.

Apretiandu reulu, ce póte resultá din caus'a acestoru lipse, pe viitoru ele sunt a se delaturá. Mai departe in anulu acesta se se visitiede scólele sau prin referentulu, sau prin alti barbati de scóla delegati din partea consistoriului, celu pucinu a 3-a parte din numerulu protopopiatelor archidiecesei, incependu cu scólele cele mai rele.

— In Siedinti'a VIII. La ordinea dilei a fostu raportulu comisiunei organizatóre. Raportulu d. deputatu Partenie Cosma raportédia despre modificari ce ar fi se se faca in regulamentulu afaceriloru interne. Propunerile de modificare si adaoase la regulamentulu se desbatu punctu de punctu si se decide, cá acestu proiectu se se tipáresca separatu si se se distribue intre deputati la inceputulu fiacarui periodu sinodalu.

Dupa aceea referentulu comisiunei ad hoc, alese pentru elaborarea memorandului in caus'a proiectului de lege referitoru la introducerea limbei magiare in scóle, Anania Trombitasiu, cetesce proiectulu de memorandum.

Terminandu-se cetirea proiectului de memorandum, la propunerea presidiului, Sinodulu se declara si intra in siedinti'a confidentiala.

La redeschidere presidiulu anuntie ca, dupa informatiunile primite, proiectulu de lege pentru introducerea limbei magiare in scólele confessionale, se va pune pe més'a dietei marti in 17/29 l. c., ca prin urmare abia avemu timpu de o di pâna la pertractarea aceluia in diet'a tiei: Sinodulu, din respectu cátra gravitatea cestiunei si a timpului celui scurtu, renuntia la memorandumulu proiectatu in siedinti'a a V-a si decide a asterne corpuriloru legiutóre representatiunea facuta de episcopatu si consistoriile din metropolia, cu aceea, ca apróba pasii facuti de episcopatu si consistoriulu. Sinodulu róga pe corpurile legiutóre, cá la pertractarea numitului proiectu de lege se ia in considerare motivele espuse in numit'a representatiune.

Adress'a o va compune biroulu sinodalu in contielegere cu presidiulu si se va espeda inca astadi.

Proiectulu de memorandum, (vedi Art. I din Nr. 33 alu „Obs.“) se aclude la acte. (Va urmá.)

Sciri diverse.

— (O noua intocmire in edarea de bilete la drumulu de feru.) La statiunea drumului de feru din Sibiiu, incependu dela 15 Maiu st. n. se voru dá pentru passageri la baile din Ocn'a-Sibiiului bilete pentru mersu si venitu cu o durata de 24 óre.

Totu din 15 Maiu st. n. pâna la alta dispositiune se voru mai eliberá bilete si 1) la statiunea din Brasiovu pentru passageri spre Sibiiu si inapoi 2) la statiunea din M.-Osiorheiu pentru Sighisióra, Mediasiu, Ibasiofaleu, Brasiovu si inapoi.

Biletele acestea voru avea valóre de 5 dile. La statiunile mai mari pe lini'a orientala a drumului de feru orientalu, pentru baile din Elópatak-Valcele (statiunea Feldióra) se voru eliberá bilete pentru bai cu pretiulu scadiutu de 33¹/₃% pe o durata de 45 dile.

— (Nou'a ordine a mersuriloru trenuriloru) pe lini'a drumului de feru orientalu, ce a intratu

in vigóre in diu'a de 15 Maiu st. n. a. c. este urmatórea:

Trenulu pentru persóne pléca din Pest'a la 6 óre 25 minute sér'a si ajunge in Oradea la 4 óre 21 minute diminétia, in Clusiu la 9 óre 25 minute ant. merid., in Cucerdea la 12 óre 8 minute, in Teusiu la 1 óra 17 minute p. m., in Copsia-mica (Kis-Kapus) la 3 óre 19 minute, in Mediasiu la 3 óre 39 minute, in Ibasiofaleu la 4 óre 22 minute, in Sighisióra la 5 óre p. m., in Homorod-Cohalmu la 7 óre 7 minute si in Brasiovu la 9 óre 40 minute sér'a. Din Brasiovu spre Oradea-mare-Pest'a pléca trenulu de persóne la 4 óre 10 minute diminétia si ajunge in Homorod-Cohalmu la 6 óre 38 minute diminétia, in Sighisióra la 8 óre 29 minute a. m.; in Ibasiofaleu la 9 óre 18 minute, in Mediasiu la 9 óre 53 minute, in Copsia-mica la 10 óre 11 minute a. m., in Teusiu la 12 óre 3 minute la amédi; in Cucerdea la 1 óre 31 minute, in Clusiu la 4 óre 5 minute p. m., in Oradea-mare la 9 óre sér'a si in Pest'a la 7 óre 55 minute diminétia.

Trenulu micstu pléca din Pest'a la 7 óre 30 minute diminétia, ajunge in Oradea-mare la 4 óre 32 minute p. m., in Clusiu la 11 óre 59 minute nóptea, in Cucerdea la 3 óre 35 minute diminétia, in Teusiu la 5 óre 37 minute diminétia, in Copsia-mica la 8 óre 39 minute a. m., in Mediasiu la 9 óre 51 minute in Ibasiofaleu la 10 óre 45 minute, in Sighisióra la 11 óre 54 minute a. m., in Homorod-Cohalmu la 2 óre 40 minute p. m., in Brasiovu la 6 óre sér'a.

Din Brasiovu catra Oradea-mare-Pest'a pléca la 10 óre 10 minute a. m., ajunge in Homorod-Cohalmu la 1 óra 50 minute; in Sighisióra la 4 óre 41 minute p. m., in Ibasiofaleu la 6 óre 7 minute sér'a, in Mediasiu la 7 óre 6 minute, in Copsia-mica la 7 óre 31 minute, in Teusiu la 10 óre 10 minute sér'a, in Cucerdea la 12 óre 9 minute nóptea, in Clusiu la 3 óre 48 minute diminétia, in Oradi'a mare la 11 óre a. m. si in Pest'a la 8 óre 26 minute sér'a.

Pe liniile laterale Sibiiu si Muresiu-Osiorheiu comunica pe di numai trenulu micstu si adeca:

Din Copsia-mica spre Sibiiu, dupa o asteptare de 3 óre pentru calatorii la Sibiiu, pléca trenulu la 10 óre 40 minute a. m. si ajunge in Sibiiu la 12 óre 35 minute p. m.

Din Sibiiu pléca trenulu la 6 óre 40 minute diminétia, ajunge la Copsia-mica la 8 óre 30 minute a. m., aici se inpreuna cu trenul de persóne, care pléca spre Clusiu-Oradea-mare-Pest'a la 10 óre 27 minute a. m. si trenulu, care pléca catra Mediasiu-Brasiovu la 9 óre 16 a. m.

Din Cucerdea pléca trenulu micstu catra Muresiu-Osiorheiu la 2 óre p. m. si ajunge in M. Osiorheiu la 5 óre 8 min. p. m.

Din Muresiu-Osiorheiu pléca la 8 óre 40 min. si ajunge in Cucerdea la 11 óre 50 minute a. m.

Pe lini'a laterala Teusiu-Alb'a-Iulia (legatura cu calea ferata prima transilvana) pléca trenulu pentru persóne die Teusiu la 1 óra 37 minute p. m., trenulu micstu la 10 óre 48 minute sér'a. Celu dintai ajunge in Alb'a-Iulia la 2 óre 9 minute p. m. si celu din urma la 11 óre si 30 minute nóptea.

Din Alb'a-Iulia catra Teusiu pléca trenulu pentru persóne la 11 óre 41 minute a. m., trenulu micstu la 4 óre 40 minute diminétia si ajunge in Teusiu celu dintai la 12 óre 13 minute dupa amédi éra celu din urma la 5 óre 52 minute diminétia.

— (Generali de inchiriatu.) Jurnalulu din Petersburg, „Molva,“ istoriscesce ca in Russi'a domnesce datin'a, de a inchiriá pentru nunti generali demissionati „en pleine parade“. Acestu obicei a petrunsu cu deosebire in cercurile burgese, care paradéza bucuros cu relatiunile loru cu demnitari ai statului. Generalulu inchiriatu — chiri'a costa in astfelu de casuri dela 5 ruble de argintu in susu, dupa numerulu decoratiuniloru — apare la serbatóre in uniforma, petrece aci mai multu séu mai putinu, dupa cum i se platesce, de ordinaru se inbata si apoi, déca póte, se întórce superbu acasa.

— (Focu infricosiatu in Russi'a) Gubernatoriulu din Orenburg telegrafédia in 28 Aprilie a. c. la 12 óre nóptea ministrulu de interne urmatórele: Cetatea Orenburg e in flacari dela 10 óre diminétia, viforulu nu mai incéta; e cu nepotintia a scapá partile de cetate aprinse. Nenorocirea e inffioratóre. O telegrama din 29 Aprilie diminétia anuntia: Cetatea in urm'a viforului, ce domnesce au arsu eri tóta diu'a si adi-nóptea; in unele case si adi arde, viforulu a incetatu. Au arsu dóue biserici, edificiulu oficiului cercuale, hal'a comerciale, statiunea telegrafica, preparandi'a, tribunalulu, casarm'a artileristiloru, directiunea corpului de ingineri, oficiulu de controla, judecatori'a cercuale si partile cele mai bune din cetate. Bani si documentele erariale in partea cea mai mare sunt scapati. Daun'a e enorma. Pana acuma s'au aflu 3 cadavre arse.

